

Havanna förhandlar inte under hot

Rafael Hernández

Orlando Zapatas död är en mänsklig tragedi, men det kan inte förklara varför han blivit världskänd. Den som vill förstå detta i sitt sammanhang – vilket verkar svårt i det opinionsflöde som översvämmar massmedia – måste se bakom nyheterna och söka svar på några avgörande frågor.

Vad är dissidentgrupperna?

Deras metoder och syften skiljer sig i grunden inte från de mäktiga anticastristiska organisationerna i Miami. De har samma mål (kapitalism) och samma allierade (USA och högerregeringar och partier i Europa m fl). Det är troligt att många inte bara tar emot pengar av USA utan är ideologiskt övertygade. Även om detta till en del förklarar varför de har så liten förankring i det kubanska samhället, så beror deras bristande framgång på två avgörande brister: ledarskap och legitimitet.

Till skillnad från sextiotalets antikommunistiska organisationer, som hade en social och politisk bas och en konsekvent ideologi, har dissidenterna ingen förankring i civilsamhället: varken i religiösa organisationer som i Polen, eller har några etablerade organiska intellektuella som i Tjeckoslovakien, eller för någon kamp mot förhatliga och korrupta regimer som i Rumänien. Hade de haft det skulle de kunna få brett gensvar. Men de är inte "civilsamhället" utan mikroskopiska oppositionspartier.

Vilket är det dagens nationella och internationella sammanhang?

Det är klart att en liten grupp kan växa till en stor social rörelse. Men hur kommer det sig då att dessa dissidenter inte kan samla större skaror?

Till att börja med ingår de flesta frågor de tar upp redan i den allmänna debatten kubaner emellan, såväl socialister som andra. Att tro att dissidenterna är ensamma röster som vågar ta upp misslyckanden och klaga på regeringen avslöjar bara okunskap om dagens Kuba. Meningskiljaktigheter diskuteras brett inom (och utanför) institutionerna, den intellektuella rörelsen, de olika medierna, de sociala, religiösa och kulturella rörelserna och bland de politiska aktivisterna.

För det andra har de inget ekonomiskt och politiskt program, utan bara ett knippe allmänna slagord (nationell försoning, stärkande av civilsamhället, pluralism) och de nyliberala ekonomiska reformer som tillämpats i Latinamerika. De som tar Varelaprojektet som ett allvarligt menat projekt för att ändra grundlagen från 1992 avslöjar att de inte läst på ordentlig, och inte känner till de frågor som tas upp i den verkliga offentliga debatten: decentralisering, effektivt deltagande i folkmakten, kontroll över byråkratin, effektivare ekonomi, utvidgad icke statlig sektor, kooperativisering, inkomstnivåer och köpkraft grundade på arbetsinsats, slut på generella subventioner, fokusering på sårbara grupper, mer medialt utrymme för allmänna opinionen, fler arenor för yttrandefrihet, laglydighet, demokratisering av institutioner (innefattande

de politiska).

För det tredje är det väldigt svårt att få kubaner (oavsett om de sympatiserar eller ej med Fidel och Raúl Castro, eller delar de socialistiska idealen) att ta de grupper på allvar som stöds av USA, de europeiska partierna och de mäktiga exilkrafterna, vilkas meritlistor som förkämpar för demokrati och frihet inte är särskilt övertygande.

Istället för dessa tre skäl skylls avsaknaden av stöd för dissidenterna på säkerhetstjänstens effektivitet (utan tvivel effektiv) och alldeles särskilt på de stackars kubanernas okunskap, isolering, uppgivenhet och rädsla. Detta koloniala synsätt ser passivitet och uppgivenhet som typiska drag i Kubas politiska kultur – vilket är svårt att styrka utifrån de senaste tvåhundra årens historia.

Vad är maktspelet bakom politiska aktörers reaktioner i Europa och USA?

Vad spelar “internationella media” för roll? Beror Europas och USAs aktuella reaktion på “brist på information”? Hur bedömer deras diplomater i Havanna dessa gruppers ledarskap, ideologiska konsekvens, integritet, politiska realism? Hur bedömer de utländska korrespondenterna på Kuba dem (i verkligheten), de som varje vecka rapporterar om dissidenternas förehavanden, på “redaktionens begäran”? Om de informerar detsamma som de säger till mig, skulle deras utrikesdepartement och utrikesutskott ha kännedom om vad de ger sig in på. Och då skulle det framstå klart att deras högljudda uttalanden inte har så mycket att göra med något civilsamhälle i Holguín eller Santa Clara, utan med egenintressen, partimotsättningar och valstrategier hemmavid.

Om Guillermo Fariñas och andra har hungerstrejkat många gånger tidigare, varför sån uppståndelse denna gång? Återvänder de till förstasidorna på grund av den nya internationell konjunkturen för Kuba? Trots sina begränsningar har samtalet mellan Washington och Havanna gjort större framsteg under det senaste året än under de 10 tidigare: migrationssamtalen har återupptagits; halvofficiella grupper undersöker vägar för samarbete i kampen mot knarktrafiken; utan att de hinder som Bush införde 2005 har lyfts har kubanska akademiker och artister ändå börjat få visum igen; i kongressen växer kraven på återupprätta USA-medborgarnas rätt att resa till Kuba.

Samtidigt hade EUs politik under Spaniens ledning avsevärt förbättrat förhållandet till Kuba sedan juni 2008, då de sanktioner lyftes som hade införts 2003. Till detta kommer också de växande banden mellan Kuba och övriga Latinamerika och Karibien, inte bara med vänsterregeringarna och centervänster, utan också med andra, som Mexiko.

Vad skulle kunna stoppa denna utveckling?

Det frågade sig vissa experter sedan flera veckor. Svaret har inte låtit vänta på sig. Precis som händelsen med flygplanen 1996 hålls kubanska regeringen “ansvarig” för denna “grymma, onödiga händelse” (en “samvetsfänges” död). Det är uppenbart hur detta gynnar de krafter som motsätter sig fortsatta samtal.

Finns något nytt i denna gamla konflikt?

Den iögonfallande rasfixeringen i Zapatas fall, rakt igenom hela det ideologiska fältet: han var “afrokubansk snickare” (El País, Spanien), “en svart arbetare” (Cubaencuentro), “inte på grund av svart eller snickare” (Kaos en la Red), “svart, palestinier och oppositionell” (El Mundo, España). Till denna upprepningseffekt kommer intensiteten och övergången med temat. El País hade över 20 artiklar och ledare under de första

sex dagarna efter Zapatas död.

Förutom denna nya vinkling har EU-parlamentet återupptagit sitt krav till kubanska regeringen på “omedelbar och villkorslös frigivning av de politiska och samvetsfångarna”. På vilken grund? För det första, de dissidenter som sitter i fängelse gör det inte av “samvetskäl” eller för att de “kritiserat regeringen”, utan för att de aktivt undergrävt samhällssystemet i förbund med USA, exilen och den gamla europeiska antikommunismen. De har inte vapen, men främmande stater och organisationer som bedriver krig med andra medel har försett dem med maktresurser och garanterad plats i internationella medier. För det andra, vilka är erfarenheterna av 50 års försök att ställa Kuba vid skampålen? Inte ens de kubaner som kanske anser att myndigheternas politik gentemot dissidenterna är ineffektiv kan inse varför de borde gå fria just nu, under utpressning av ett maktblock av egenintressen och dubbla måttstockar. Kuba har aldrig förhandlat under utpressning, inte ens under raketkrisen 62, och det är mycket osannolikt att den skulle göra det nu.

Vad är rimligt att förvänta av Kuba?

Det finns viss pervers logik i föreställningen “att Kuba borde ge något i utbyte för ... tillstånd för kubaner i USA att resa till Kuba, tillstånd för livsmedelsföretag att sälja till Kuba, ett avtal om kamp mot knarkhandeln? Enligt denna logik borde Kuba betala en avgift för minsta lilla lindring i USAs kriminella blockadpolitik.

Så, om USA någon gång skulle överväga att frige de fem kubaner som sitter i fängelse för att ha infiltrerat exilen skulle det uppenbara “förhandlingskortet” vara de som på Kuba dömts som “agenter för utländsk makt”. En pervers logik, men logisk ändå, dissidenterna är bönder på detta schackbräde. Det är svårt att föreställa sig någon förändring i deras situation så länge spelplanen är låst.

Rafael Hernández är redaktör för kubanska tidskriften Temas. Gästprofessor på universitet i Texas, Columbia och Harvard, och mexikanska CIDE och ITAM.

Artikeln publicerad av Proceso 10-03-21

Översättning: Eva Björklund